

“Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, “eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir”. (Anayasa Mahkemesi, E.2015/18, K.2016/12, T. 10/02/2016).

Anayasa’nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesiyle yargı mercilerine davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması hak arama özgürlüğünün bir gereğidir.

Anayasamızın 90. maddesi gereğince kanun hükmünde kabul edilen Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinde; herkesin medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. (AİHM B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). AİHM, mahkemeye etkili erişim hakkını "hukukun üstünlüğü" ilkesinin temel unsurlarından biri olarak kabul etmekte ve mahkemeye etkili erişim hakkının, mahkemeye başvuru konusunda tutarlı bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olmasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Bu sebeple hukuki belirsizliklerin ya da uygulamadaki belirsizliklerin tarafların mahkemeye erişimine zarar verdiği durumlarda bu hakkın ihlâl edildiğine karar verilmektedir (Geffre/Fransa, B. No: 51307/99, 23/1/2003, § 34).

Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (Anayasa Mahkemesi E.2013/64, K.2013/142, K.T. 28/11/2013).

Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp, sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların, hakkın özünü zedeleyecek şekilde kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38). Devletler bir davanın açılabilirliğine ilişkin olarak takdir hakları gereği bazı sınırlamalar getirebilir ve bu davalar niteliği gereği düzenleyici işlemlere konu olabilir. Bununla birlikte, bu sınırlamalar dava açmak isteyen bir kişinin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmamalıdır

(Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz.Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34 ve Rodríguez Valín/İspanya, B. No: 47792/99, 11/10/2001, § 22).

Buna göre, hukuk devleti ilkesi, hak arama zgrlg ve mahkemeye erişim hakkının gereği olarak Anayasa'nın 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olduğu belirtilmiş olup yine bu ana kuralın istisnaları da söz konusu maddede belirtilmiştir. Bu durumda, söz konusu maddede belirtilen istisnalar dışında, idarenin tüm eylem ve işlemlerinden dolayı yargı yoluna başvurulabilecektir.

Bilindiği üzere 9.11.1982 gnl, 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 177. maddesinde belirtildiği biçimde aynı gün yürürlüğe girmiş ve 1961 günlü, 334 sayılı Anayasa bütünüyle yürürlükten kalkmıştır. Yasa koyucu herhangi bir yasada değişiklik yaptığı veya yeni bir düzenlemede bulunduğu takdirde bu yasa kurallarının yürürlüğe girmeleriyle birlikte uygulamalarını da istemiş demektir. Bu kural, Anayasa değişikliklerinde veya yeni bir Anayasa'nın yürürlüğe girmesi hllerinde öncelikle geçerlidir. Anayasa kurallarının bir taraftan kamu düzenini doğrudan ilgilendirmesi, öte yandan Anayasaların stnlği prensibi gereği olarak yürürlüğe girdiği andan itibaren etkisini göstermesi zorunludur. Anayasa yargısı ile güdülen Anayasa kurallarının üstünlüğünü koruma, Anayasa'yı egemen kılma gereğini gerçekleştirmenin doğal sonuca da budur. Anayasa Mahkemesi, bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırı olup olmadığını inceleyip Anayasa'ya aykırı yasa kurallarını iptal etmekle, hukuk düzenini Anayasa'ya aykırı kurallardan arıtma görevini yaptığına göre bu denetimin elbette yürürlükte bulunan Anayasa'ya göre yapılması gerekecektir. Bu nedendir ki yeni bir Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanacak davalarda bu Anayasa hükümlerinin Anayasa'ya aykırılık denetiminde ölçü olarak ele alınmaları, tüm hukuk kurallarının bu Anayasa hükümlerine uygun hâle getirmeleri gerektiğinde kuşku yoktur. Aksi hlin kabul, yürürlükte olmayan bir Anayasa'nın varlığını sürdürdüğü sonucunu doğurur ki elbette bu sonuç, Anayasa'nın üstünlüğü ilkesine ve kamu düzeni düşüncesine aykırı düşer. (Anayasa Mahkemesi E.1981/13, K.1983/8, K.T. 28/04/1983).

İtiraz konusu düzenlemeler ile 12/11/1942 tarih ve 5255 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4305 sayılı Varlık Vergisi Hakkında Kanun'a dair idarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu kapatılmış olup dava açma yasağı getirilmiştir. Söz konusu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte 1924 Anayasası yürürlükte olup bahsi geçen kanun ile bir defaya mahsus olmak üzere varlık vergisi adıyla bir mükellefiyet tesis edilmiştir. Daha sonra 15. III. 1944 tarihinde çıkarılan 4530 sayılı "Varlık vergisi bakayasının terkinine dair kanun" ile 4305 sayılı Kanun'a göre tarh edilmiş olan vergilerin henüz tahsil edilmemiş bulunan bakiyeleri terkin edilmiştir. Buna göre, varlık vergisi söz konusu tarihlerde bir kez uygulanmakla hukuki sonuç ve etkilerini göstermiştir. Fakat, bahsi geçen dava açma yasağı gereği yargısal denetime kapatılmıştır.

Söz konusu 4305 sayılı Varlık Vergisi Hakkında Kanun bugün uygulanmamakla birlikte yürürlükte olan bir Kanundur. Söz konusu Kanun'un yürürlükte olması nedeniyle dava açma yasağına dair hükümleri hukuki sonuç doğurmaya devam etmekte ve ilgililerin mahkemeye erişim hakkını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, dava açma yasağına dair hükümlerin hala etki ve sonuç doğurmaya devam etmesi nedeniyle anayasaya uygunluk denetimine tabi tutulması gerekir. Fakat, bilindiği gibi söz konusu Kanun hükümlerinin yürürlüğe girdiği dönemde 1924 Anayasası yürürlükteydi ve anayasa yargısı bulunmamaktaydı. Bu durum, söz konusu Kanun hükümlerinin, 9.11.1982 gnl, 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na uygunluk denetimine tabi tutulup tutulmayacağı sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Bu sorun 1961 Anayasası döneminde de yaşanmış olup yukarıda yer verilen Anayasa Mahkemesi kararına göre, anayasaya uygunluk denetiminin yürürlükte bulunan Anayasa'ya göre yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca söz konusu kararda, yeni bir Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden sonra karara bağlanacak davalarda bu Anayasa hükümlerinin Anayasa'ya aykırılık denetiminde ölçü olarak ele alınmaları, tüm hukuk kurallarının bu Anayasa hükümlerine uygun hâle getirmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç olarak; varlık vergisine dair Kanun'un yürürlükte olması nedeniyle dava açma yasağına dair hükümleri hukuki sonuç doğurmaya devam etmekte ve ilgililerin mahkemeye erişim hakkını ortadan kaldırmakta olduğu, yürürlükte olan tüm hukuk kurallarının mevcut Anayasa hükümlerine uygun hâle getirilmeleri gerektiği, mevcut Anayasa'da idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olduğunun belirtildiği, varlık vergisine dair itiraz konusu kuralların mevcut Anayasa'da yargı yolu kapatılan durumlar arasında da yer almadığı, mahkemeye erişim hakkını ortadan kaldıran söz konusu düzenlemelerin hukuk devleti ilkesi ve hak arama hürriyeti ile bağdaşmadığı, söz konusu düzenlemelerin mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek şekilde kısıtladığı ve ölçülü olmadığı, dolayısıyla söz konusu kuralların 1982 tarihli Anayasa'nın 2, 36 ve 125. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

5. SONUÇ

Yukarıda açıklanan nedenlerle, 1982 tarihli Anayasa'nın 2, 36 ve 125. maddelerine aykırılık teşkil ettiği değerlendirilen, 12/11/1942 tarih ve 5255 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4305 sayılı Varlık Vergisi Hakkında Kanun'un 11. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Komisyon kararları nihai ve katı mahiyette olup bunlara karşı idarî ve adli kaza mercilerinde dâva açılmaz." hükmü ile 13. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "on ikinci maddede yazılı karar ve muameleler katı olup bunlara karşı idarî ve adli kaza mercilerinde dâva açılmaz." hükmünün iptali için Anayasanın 152. ve 6216 Sayılı Kanunun 40. maddeleri gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulmasına; Anayasaya aykırılığın değerlendirilmesi için, gerekçeli başvuru kararının aslı, başvuru kararına ilişkin tutanağın onaylı örneği ve dava dilekçesi ile dosyanın diğer ilgili bölümlerinin onaylı örneklerinin Anayasa Mahkemesine gönderilmesine; 1982 Anayasasının 152. maddesinin üçüncü fıkrası hükmü gereğince dosyanın Anayasa Mahkemesine gelişinden başlamak üzere 5 (beş) ay içerisinde karar verilmesinin beklenilmesine, 04/12/2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."